



## TALONCHILIK JINOYATINI TERGOV QILISHDA TANIB OLISH UCHUN KO'RSATISH TERGOV HARAKATINI O'TKAZISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.

**Karvonov Azizbek Tavvakal o'g'li**  
**Maxmudjonov Jamshidbek Baxodir o'g'li**  
*O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi*  
*2- o'quv kursi kursantlari*

**Anatatsiya:** Mazkur maqolada o'zganing mulkini ochiqdan-ochiq talon-taroj qilish yo'li bilan sodir etilayotgan talonchilik jinoyatini tergov qilish metodikasi va taktikasining ayrim eng muhim jihatlariga etibor berish orqali ushbu turdagi jinoyatlarni oldini olish hamda sonini kamaytirish imkonini beruvchi masalalar haqida so'z yuritiladi.

Shuningdek, talonchilik jinoyatini sodir etgan shaxsni aniqlashda tanib olish uchun ko'rsatish tergov harakatining o'ziga xos xususiyatlari bilib olish mumkin.

**Kalit so'zlar:** Talonchilik, metodika, taktika, tanib olish uchun ko'rsatish, tergovchi, gumon qilinuvchi, jabrlanuvchi, guvoh, taqdimnoma.

## ОСОБЕННОСТИ ПРОИЗВОДСТВА СЛЕДСТВЕННОГО ДЕЙСТВИЯ ПО ПРЕДЪЯВЛЕНИЮ ОПОЗНАНИЯ ПРИ РАССЛЕДОВАНИИ ПРЕСТУПЛЕНИЯ О РАЗБОЕ.

**Аннотация:** В данной статье говорится о вопросах, позволяющих предупредить и сократить количество данного вида преступлений, уделив внимание некоторым наиболее важным аспектам методики и тактики расследования преступления грабежа, совершаемого путем открытого хищения чужого имущества.

Также можно выяснить особенности проведения следственного действия по установлению личности лица, совершившего преступление грабежа.

**Ключевые слова:** Разбой, методология, тактика, опознание. детектив, подозреваемый, потерпевший, свидетель, представление.

## SPECIFIC FEATURES OF CONDUCTING AN INVESTIGATIVE ACT OF SHOWING FOR RECOGNITION IN THE INVESTIGATION OF A ROBBERY CRIME.

**Annotation:** This article talks about issues that allow to prevent and reduce the number of this type of crimes by paying attention to some of the most important aspects of the investigation methodology and tactics of the crime of robbery committed by openly robbing someone else's property is maintained.

It is also possible to find out the specific features of the investigative act of showing to identify the person who committed the crime of robbery.



**Key words:** Robbery, methodology, tactics, identification, detective, suspect, victim, witness, presentation.

**Talochilik** — jinoyat huquqiga ko'ra o'zganing mulkini talon-taroj qilishdir. Talochilik oshkora yoki yashirin ravishda sodir etilishi mumkin. Agar aybdor jabrlanuvchilar yoki boshqa shaxslar ko'z o'ngida talochilik qilayotganligini va ular aybdorning harakatlari xususiyatini tushunayotganligini bila turib, talochilikni amalga oshirsa, u oshkora deb hisoblanadi. Agar talon-taroj qilinganligini odamlar sezmasalar yoxud buyum olinganligi faktini ko'ra turib, uni qonuniy hisoblasalar va aybdor ham shunga umid qilgan bo'lsa, u holda talochilikni oshkora deb tan olinishi mumkin emas. Yashirin ravishda boshlangan talon-taroj ba'zan o'zgarar mulkini ochikdan-ochiq egallashga aylanib ketadi. Bunday hollar, mulkini egallash jarayonida jinoyatchini sezib qolishganida, lekin jinoyatchi buni tan olmay o'z harakatlarini davom ettirib, mulkini oshkora egallab olganda sodir bo'ladi. Talochilik mulkdorga mulkiy zarar yetkazishdek ijtimoiy xavfli oqibatlar keltirib chiqaradi. Mulkini amalda egallab olish, ya'ni jinoyatchida talon-taroj qilingan narsadan foydalanish imkoniyati paydo bo'lishi vaqtidan boshlab bu jinoyat tugallangan hisoblanadi.

Talochilik uchun O'zbekiston Respublikasi JKning 166-moddasida javobgarlik masalasi berilgan bo'lib, unda talochilikning kvalifikatsiya tarkibi sog'liq va hayot uchun xavfli bo'lmagan zo'rlik ishlatish, yoxud shunday zo'rlik ishlatish bilan qo'rqitish kabi o'ziga xos belgini o'z ichiga oladi. Huddi jismoniy zo'rlik kabi, jismoniy zo'rlik ishlatish bilan qo'rqitish orqali ruhiy zo'rlik ham talochilikning kvalifikatsiya belgisi hisoblanadi. Talochilikda zo'rlik mulkdorga, shuningdek, real holda yoki aybdorning fikricha, talon-tarojga to'sqinlik qiluvchi boshqa shaxslarga nisbatan ham ishlatilishi mumkin. Insonga nisbatan zo'rlik ishlatish yoki zo'rlik ishlatish bilan qo'rqitish talochilik turining mohiyatini o'zgartiradi. Bunday hollarda jinoyat ikki ob'yektli bo'lib qoladi: mulk munosabatlari bilan birga sog'liq, shaxsiy erkinlikni va badan daxlsizligini ta'minlovchi ijtimoiy munosabatlarga zarar yetadi yoki ularga bevosita xavf tug'iladi.

O'z o'rnida shuni aytish joizki, talochilik jinoyati sodir etilganda ko'ramizki ko'p hollarda bu jinoyatni sodir etgan shaxs hodisa sodir bo'lgan joyning o'zida qo'lga tushmaslik holatlari kuzatiladi hamda ijtimoiy xavfli qilmish natijasida zarar yetgan shaxs ushbu jinoyatni sodir etgan shaxsning tashqi qiyofasini oz bo'lsada esda saqlab qolishga harakat qiladi bu esa ushbu ijtimoiy xavfli qilmish yuzasidan tergovga qadar tekshiruv bosqichida o'tkazsa boladigan ayrim tergov harakatlari va protsessual harakatlari masalan, hodisa sodir bo'lgan joyni ko'zdan kechirish, ekspertiza tayinlash, tushuntirish xatirlari hamda hodisa sodir bo'lgan joyda video tasvirga olish vositalari bo'lgan bo'lsa ularni xat orqali ochib ko'riladi va shu kabi harakat amalga oshirib bo'lgandan so'ng tergovchi tomonidan jinoyat ishi qo'zg'atiladi. Shu bilan dastlabki tergov harakatlaridan jinoyat ishini ochishga yordam beradigan tergov harakatlari o'tkaziladi. Misol uchun, so'roq qilish, ko'rsatuvlarni hodisa sodir bo'lgan joyda





tekshirish, narsani ko'zdan kechirish hamda shaxsni tanib olish uchun ko'rsatish kabi tergov harakatlari o'tkaziladi. Shundan so'ng esa kelgusi tergov harakatlari zarur hollarda o'tkazilishi mumkin bo'ladi. Ushbu jinoyatni ochishda ya'ni jinoyat sodir etgan shaxsni aniqlashda tanib olish uchun ko'rsatish muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki ushbu tergov harakati orqali jinyat sodir etgan shaxsni topishda yordam beradiga tergov harakati hisoblanadi.

**Tanib olish uchun ko'rsatish** – tergov protsessual harakat bo'lib, jinoyat jabrlanuvchisi, guvohi, gumon qilinuvchi, ayblanuvchi yoki sudlanuvchining biror shaxs yoki narsa to'g'risidagi ko'rsatuvini tekshirib ko'rish uchun amalga oshiriladi.

Shaxs tanib olish uchun tergov olib borilayotgan ishga aloqasi bo'lmagan, tashqi belgilari bilan o'ziga o'xshaydigan shaxslar guruhi orasida xolislar huzurida ko'rsatiladi. Tanib olish uchun ko'rsatilayotgan shaxslarning umumiy soni uch nafardan kam bo'lmasligi kerak. Tanib olinuvchiga tanib olish uchun ko'rsatiladigan shaxslar guruhi orasida istagan joyni egallash taklif qilinadi. Tanib olinuvchi kiyimi, soch qirqtirishi yoki tarashi yoxud boshqa belgilari bilan tanib olish uchun ko'rsatiladigan o'zga shaxslar orasida yaqqol ajralib turmasligi lozim. Shaxsni tanib olish uchun ko'rsatishning iloji bo'lmaganda yoxud xavfsizlikni ta'minlash maqsadida uning fotosuratidan foydalanish mumkin. Tanib olish uchun jadval qog'ozga yaxshilab yopishtirilib, muhrlangan va raqamlangan, lekin suratga olingan shaxslarning ismi va familiyalari ko'rsatilmagan kamida uchta fotosurat ko'rsatiladi.

Shu bilan birga, talonchilik jinoyatini tergov qilish jarayonida tanib olish uchun ko'rsatish obekti sifatida talon-taroj qilingan narsa, buyum, ashyo bo'lishi mumkin hamda jinoyat sodir etgan shaxsning o'zi ham bo'ladi albatta. Yana shu takidlash joizki talon-taroj qilingan narsa jabrlanuvchi yoki fuqaroviy da'vogar uchun yaxshi taish bi'lganligi bu ushbu jinoyatda tanib olish uchun ko'rsatishning o'ziga xos xususiyati hisoblanadi.

Talonchilik jinoyatini oldini olish maqsadida tergovchining vazifalari quyidagilardan iboratdir: birinchidan, talonchilik jinoyatini sodir etishga olib kelgan motivlar qanday paydo bo'lganligi; ikkinchidan, ushbu jinoyatni sodir etishga yartilgan shart-sharoitlar holatlarni aniqlashdan iboratdir.

Talonchilik jinoyatining sodir etilishiga sabab bo'lgan holatlar ikki guruhga bo'linadi. Birinchi guruhga kiruvchi tipik holatlarga quyidgilarni kiritsa bo'ladi: yosh o'spirinlarning nazoratsiz qoldirilishi, ayrim noxo'sh oilalarda ularga nisbatan salbiy ta'sir ko'rsatilishi (oilada surunkasiga spirtli ichimliklarning iste'mol qilinishi, oilada egoism, qo'pollik, atrof-muhitganisbatan mensimaslik, balandimog'lik bilan qarashlik) kabi holatlar. Bu holatlarga maktablarda, o'quv muassasalarida hamda ishlab chiqarish jamoalarida tarbiyaviy ishlarning sustligi, yshash joyidagi jamoat tashkilotlarining faoliyatsizligini qo'shish mumkin. Biron-bir ma'naviy negizga ega bo'lmagan, o'zining bo'sh vaqtlarini qanday o'tkazishni bilmaydiga yosh qatlam ichkilikbozlikka, kartao'yinlariga berilib ketadi, natijada ular avvalo kichikroq, kam ahamiyatli bo'lgan huquqbuzarliklarni sodir etadilar, keyinroq ularning ongida jazosiz qolib ketishlik



alamatlarining paydo bo'lishi natijasida og'iroq ya'ni talonchilik jinoyatining sodir etilishiga olib keladi.

Ikkinchi guruh holatlariga quyidagilar kiradi: birinchidan, ma'muriy organlar faoliyatiga yo'l qo'yiladigan kamchiliklar : tekinxo'rlarcha turmush kechirayotgan shaxslar jinoyatchilar muhitiga tushib (shaxslar) qolishi, jinoiy guruhlar bilan ishlashning sust olib borilishi; talonchilik jinoyatlarining to'la ochilmay qolishliklari; o'q-otish va sovuq qurollarni tortib olishdagibeparvoliklar; jamoat tartibini qo'riqlash organlarining faoliyatsizligi; turar jiy atroflarining yaxshi yoritilmaganligi; ikkinchidan, jabrlanuvchilarning ma'naviy va axloqiy xulqining buzulishi; uchinchidan, moddiy qimmatliklar bilan muomala qilish qoidalarining buzulishi. Masalan, g'aznachi yoki inkassatorlarning pul vositalarini qo'riqchisiz transportda olib yurishi.

Xulosa qilib aytganda, talonchilik jinoyatini sodir etgan shaxs aniqlangandan so'ng ushbu turdagi jinoyatlarni sodir etilishini oldini olish maqsadida keltirib chiqargan sabablar, holatlar aniqlangandan so'ng tergovchi korxonaga, muassasa va tashkilotlarga ularning oldini olish to'g'risida taqdimnoma kiritiladi. Taqdimnomada jinoyatning sodir etilishiga imkon yaratib ko'rsatilishi bilan birga ushbu holat va hart-sharoitlarni bartaraf etish choralarini ham ko'rsatadi.

Talonchilik jinoyatlarini oldini olish chora-tadbirlariga quyidagilarni kiritish mumkin:

- 1)  
chki ishlar organlari, post-patrul xizmatini yaxshi tashkil etish;
- 2)  
o'cha va jamoat joylarida mast holatda yurgan shaxslarni chetlatish;
- 3)  
chki ishlar organlari va jamoatchilik ommasini yoshlarning o'q otish yoki sovuq qurollarni taqib yurishi bilan bog'liq holatlarga qarshi kurash olib boorish;
- 4)  
jabrlanuvchining noaxloqiy xulqini ish joyi yig'ilishida muhokama qilish.

Taqdimnomada, shuningdek, korxonaga rahbariyati nomiga yoshlarni ishga joylashtirish, mehnat sharoitlari va dam olish vaqtlarini yaxshi o'tkazishni ta'minlash masalalariga e'tiborsizlik bilan qaraganliklari qaydi etiladi.

#### FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi. T.; 2021y.
2. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat protsessual kodeksi. T.; 2021y.
3. O'zbekiston Respublikasi Oliy Sudi Plenumining Qarori. T.; 1999 yil 30 aprel, 6-son.
4. <https://uz.m.wikipedia.org>
5. <https://arxiv.uz>